

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Інститут проблем виховання НАПН України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти
Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ
XXI СТОЛІТТЯ

МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської науково-практичної
конференції

Мукачево-2013

професора Вілема Курца. Повернувшись на Батьківщину, Савицький одразу включається в активне музичне життя Галичини. Він викладав фортепіано в Інституті ім. М. Лисенка (згодом був запрошений на посаду доцента і декана фортепіанного факультету НЛМА), і водночас працював у Стрийській та Самбірській філіях Інституту, був одним з ініціаторів заснування «СУПрому» та членом редколегії місячника «Українська музика», писав рецензії на львівські концерти.

Однією з вагомих ланок творчого життя Р. Савицького стала його виконавська діяльність. Активна концертна практика Савицького припадає на 30-ті роки ХХ століття. Піанізм Савицького відзначався насамперед своєю віртуозністю і концертністю. Р. Савицький найбільше з усіх галицьких музикантів виступав на радіо.

Після еміграції у США Савицький продовжував свою активну музичну діяльність, та вже значною мірою в організаційному та педагогічному руслі. Під його керівництвом було створено Український музичний інститут (1952 р.) з центром у Нью-Йорку та філіями в одинадцяти інших американських містах. Довший час Р. Савицький був директором та викладачем цього навчального закладу.

В фондах бібліотеки Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка було знайдено досить велику кількість нот з особистої бібліотеки Р. Савицького. За інвентарними книгами їхня кількість сягає до восьмидесяти екземплярів. Серед збережених нот залишилися твори як зарубіжних, так і українських композиторів.

Цікавою знахідкою стали рукописні ноти творів В. Косенка, М. Колесси, Л. Ревуцького, Ф. Ліста, які власноруч писав Р. Савицький.

Характерною ознакою, за якою можна розпізнати приналежність вищезгаданих примірників саме Савицькому, є штамп з його іменем та прізвищем на кожному екземплярі, а в деяких випадках ще і його власноручний підпис з позначенням року та місця придбання нот. Такі «щоденникові» записи у нотах Савицький вів впродовж тривалого часу, починаючи ще зі студентських років.

Серед нотної літератури Савицького є збірник творів «Music der Zeit», транскрипції уривків з вагнерівських опер Ф. Ліста, «Картинки з виставки» М. Мусоргського, «Дитячий альбом» Р. Шумана, Сонатини та «Соната-Егоїка» В. Новака, «32 варіації» с-молл Л. Бетховена та інші.

Протягом 1932-1939 років Савицький поряд з виконавською, займався педагогічною діяльністю в навчальних закладах Львова, Стрия, Самбора. Обмеженість нотної літератури вимусила піаніста до переписування творів В. Косенка («5 еподів» ор. 19), М. Колеси («Дрібнички»), М. Мілоєвича («3 пісні для фортепіано»).

Свій тривалий педагогічний досвід та методичні рекомендації Савицький виклав у праці «Основні засади фортепіанної педагогіки», яка була написана автором у 1954-1955-х роках і призначалася для вчителів молодших класів УМІ.

Великий вплив на формування педагогічних засад Р. Савицького, очевидно, мали його вчителі В. Барвінський та В. Курц. У своїй праці Савицький висвітлює необхідність виховання інтелекту учня, його всебічного мистецького розвитку, приділяє велику увагу технічній стороні навчання. Автор дає конкретні рекомендації щодо пальцювання та постановки рук при грі гам, арпеджіо, пасажів та акордів, вказує на важливість роботи над інтонуванням, розвиток різних видів туше та фразування, висвітлює свої дидактичні погляди, зокрема про методи праці, способи ведення уроку, «домашню» роботу учня, перелічує «основні вимоги доброї педагогічної праці» для викладачів.

Довший час методична праця Р. Савицького існувала у вигляді рукопису і вперше була опублікована під редактуванням Н. Кашкадамової лише у 1994 році (перевидання – в Тернополі у 2000 р.).

В наш час дослідженнями педагогічних принципів Р. Савицького займалася Л. Садова, однак питання вивчення творчої діяльності Р. Савицького й досі залишається «відкритим» та перспективним.

Буркало Беата Степанівна

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНИ ЛЕВКА РЕВУЦЬКОГО В РОЗВИТКУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мистецька освіта в Україні має давні традиції, започатковані геніальними митцями та педагогами різних епох. Важливе значення у духовних надбаннях українського народу займає творчість композитора, педагога, редактора творів українських композиторів Левка Ревуцького. Існує ряд праць про життя та

Секція №3. Культурно-мистецька пам'ять сучасної України

творчість композитора, зокрема таких мистецтвознавців як М. Бялик, М. Гордійчук, В. Клиш, Т. Шеффер, Н. Гречишкіна та ін.

Левко Ревуцький створив невелику кількість творів, однак його творча спадщина є багатогранною. Композитором написані фортепіанні, камерно-інструментальні, камерно-вокальні композиції, твори для симфонічного оркестру, вокально-симфонічні твори.

Важливе значення у творчості Л. Ревуцького займають його фортепіанні твори. Фортепіанну творчість композитора можна поділити на два періоди. До першого періоду належать ранні твори Л. Ревуцького, написані у період з 1910-1924 роки, зокрема Вальс, Соната *h-moll op.1*, прелюдії *op.4, 7*. У них набує романтичний настрій, відчувається вплив таких композиторів – Ф. Шопена, Ф. Ліста, П. Чайковського, М. Лисенка, С. Рахманінова. До другого періоду належать твори, написані після 1924 року, зокрема Прелюдії *op.11*. Дві п'єси оркестром *op.17* – «Пісня», «Гумореска», Три Дитячі п'єси, Концерт для фортепіано з оркестром *op.18, F-dur*. У них музична мова стає складнішою, яскраво відчутний зв'язок з народними джерелами. Фортепіанні твори Л. Ревуцького є складними для виконання, але водночас дуже піаністичними. Деякі з них часто використовуються у педагогічній практиці, наприклад «Три Дитячі п'єси», побудовані на мелодіях українських народних пісень (Веснянка – «Та вода по каменю», Колискова – «Ой стоїть сон біля вікон», Веснянка – «А вже весна, а вже красна»). Композитор свідомо ставить перед виконавцем складні завдання, з метою розвитку поліритмічного відчуття учнів, які вивчають ці п'єси. Часто виконуються також такі твори як Вальс та деякі Прелюдії. Слід зазначити, що композитор є новатором, вперше в історії української музики в його творчості з'являється твір під назвою Гумореска, використовується жанр концерту для фортепіано з оркестром, була написана одночастинна фортепіанна соната. Таким чином, продовжуючи традицію М. Лисенка – використання народних джерел у фортепіанних творах, Л. Ревуцький вніс свій вклад у розвиток нових жанрів в українській фортепіанній музиці.

Вагомою частиною творчого доробку композитора є його обробки народних пісень для голосу та фортепіано. Загальна їх кількість становить понад 120 творів. Особливе місце серед них займають три цикли пісень: «Сонечко» (1925), група Історичних та Козацьких пісень (1926) і Галицькі пісні *op.14* (1926). Жанр обробки є традиційним для української професійної музики і мав місце у творчості попередників Л. Ревуцького – М. Лисенка та М. Леонтовича. Однак, на відміну від них, народна пісня для композитора – це

Секція №3. Культурно-мистецька пам'ять сучасної України

лише основа для написання оригінального твору, де образ розкривається з допомогою різноманітних музичних засобів. Основною рисою обробок Л. Ревуцького є виразна індивідуалізація інструментальної партії, яка відіграє роль рівноправного компонента загального художнього цілого і значно поглиблює емоційно-образний зміст твору. Засобами композиторської техніки він намагався підкреслити найтипівіші риси народної гармонії. Хоча ладогармонічна мова обробок функціональна, діатоніка збагачена хроматизмами. Своєю діяльністю у цьому напрямку Л. Ревуцький продемонстрував здатність творчого осмислення фольклору, даючи приклад наступним композиторським поколінням для подальшого розвитку даного жанру.

Важливе значення мають також хорові твори Л. Ревуцького, серед них поеми для хору, солістів та симфонічного оркестру «Хустина» (на сл. Т. Шевченка), «Пори року» (на сл. О. Олесья). Саме твори хорового жанру компенсували в українській музиці повільний розвиток опери. У хорових творах навіть проявлялись деякі оперні елементи – сюжетність, наскрізність розвитку.

Будучи прекрасним педагогом, Л. Ревуцький і в своїй творчості багато уваги приділяв дітям. Крім фортепіанних мініатюр, обробок народних пісень композитор писав твори для дитячих хорів, музику до кінофільмів: «Степові пісні», «Микита Лис». Ревуцький як викладач поєднував у собі високу вимогливість та душевне ставлення, про що згадували його вихованці. Серед учнів Левка Миколайовича відомі композитори: М. Дремлюга, брати Платон та Григорій Майбороди, В. Кирейко, А. Філіпенко. Всіх їх єднає тісний зв'язок з народним мистецтвом, тонкий ліризм, високий професіоналізм.

Важливою ланкою діяльності Л. Ревуцького була робота над редагуванням творів українських композиторів. Так Левком Миколайовичем була закінчена перша частина фортепіанного концерту В. Косенка, опера «Тарас Бульба» М. Лисенка.

Не можна оминати і громадську діяльність Л. Ревуцького. Після закінчення консерваторії, він живе у селі Іржавці, де бере участь у створенні музичної школи, симфонічного оркестру, веде просвітницьку діяльність, виступаючи як піаніст-соліст, акомпаніатор.

Таким чином, діяльність Л. Ревуцького, як композитора, педагога, редактора творів інших композиторів відіграла вагому роль у розвитку української музичної культури. Своїми творами, він виховує патріотизм, любов

до народної пісні та до української музики. Своєю громадською діяльністю Л. Ревуцький сприяв розвитку музичного мистецтва в Україні. Завдяки створенню музичної школи, молодь мала змогу навчатись музиці, в подальшому брати участь у симфонічному оркестрі, тим самим знайомитись з творами видатних композиторів. Все це сприяло розвитку музичної культури України. Таким чином, діяльність Л. Ревуцького є невід'ємною часткою розвитку національного музичного мистецтва.

Буркало Наталія Людвиівна

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФОРТЕПІАННОЇ СПАДЩИНИ У СИСТЕМІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Розбудова Української незалежної держави неможлива без реформування освіти на національних засадах. Забезпечення національного спрямування освіти, що полягає у її «невіддільності від національного ґрунту, її органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу, визнанні освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин» визначається як один із основних принципів реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»).

Особливої актуальності сьогодні набувають питання забезпечення національних засад підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін, зокрема музики. Адже саме вчитель має реалізовувати концепцію музичного виховання школярів на основі української національної культури, що спрямовується на розвиток духовності учнів, становлення їх морально-естетичних уявлень, розуміння сутності мистецтва, культурно-історичних традицій народу, а також сформувати уявлення школярів та їх відчуття власної причетності до культурно-мистецької спадщини свого народу.

В історії української культури є чимало діячів, творчість яких довгий час була для нас майже невідома. Про життя і творчість цих композиторів, музикантів ґрунтовних праць немає. Тільки тепер цю прогалину музикознавці починають заповнювати. Творчий доробок деяких незаслужено забутих, свідомо замовчуваних українських композиторів вдалося частково дослідити таким науковцям, як Р. Савицький, Л. Філоненко, Ю. Булка, Л. Кияновська.

До композиторів, творчість яких невідома широкому колу слухачів належить і Нестор Нижанківський. Творчий доробок композитора невеликий, але й те, що він створив, свідчить, що перед нами обдарований митець, який з почуттям високої відповідальності ставився до свого фаху і свого покликання, прекрасно усвідомлював не лише свій професійний, але й громадський обов'язок.

Визначити індивідуальні особливості творчого стилю Н. Нижанківського – справа нелегка. Все його свідоме життя – це постійні пошуки власного світосприйняття, власного способу вислову. Він писав музику важко і неспокійно. В кожному новому творі композитора з'являлись нові засоби, проявлялись нові грані таланту. Витонченість і різноманітність ліричних образів споріднюють композитора з В. Барвінським (є певна схожість у типах фортепіанної фактури, повнозвучної і водночас прозорої, в гармонічних засобах, загалом не складних, проте наділених певною гостротою і насиченістю звучання, сміливістю тональних зіставлень).

При першому знайомстві з музикою Н. Нижанківського може скластись враження, що він замріяний лірик – настільки вагоме місце посідають наспівні, елегантні, сповнені чаруючої краси народнопісенні за характером теми. Але не тільки ліричні мотиви визначають творче обличчя композитора. З неменшою тонкістю втілює він образи гострого, злого гротеску і колоритного барвистого звукопису. По-епічному суворі і стримані сторінки межують в його творах з яскравими спалахами драматичного почуття. І все це овіяне живим подихом народного мелосу, позначене специфічним пульсом національної музики.

Тільки незначна частина творів Н. Нижанківського вийшла друком. Переважно їх передавали в рукописах, зокрема виконавці. На щастя багато творів збереглося у приватних архівах.

Багато уваги приділяв композитор фортепіанній творчості. Найбільш відомі його фортепіанні твори «Коломийка», «Прелюдія-фуга на українську тему», «Інтермеццо», «Спомин».

Викладаючи в музичному закладі, Н. Нижанківський відчув гостру нестачу педагогічного репертуару. Чудовим дарунком юним піаністам є його невеликий альбом дитячих п'єс «Фортепіанні твори для молоді». Цей альбом вийшов друком у Львові в січні 1936 року виданням Союзу українських професійних музик. До альбому ввійшло п'ять фортепіанних мініатюр з окремими присвятами: «Марш горобчиків» – Ліді Нижанківській, «Старо-українська пісня» – Степанові Ярославичу, «Коломийка» – Олегові